

Т.С. Ерсұлтанова¹, Ш.Ш. Альшурина²^{1,2}ҚР ҒЖБМ «Ұлттық тестілеу орталығы» ШЖҚ РМК, Астана қ, Қазақстан Республикасы
e-mail: ¹tursynkul-07@mail.ru, ²shinara.a@mail.ru¹ORCID 0000-0003-3286-9096, ²ORCID 0009-0009-8254-3271

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТЕХНИКАЛЫҚ, КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПЕДАГОГТЕРДІҢ БІЛІМІН БАҒАЛАУ, ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ МЕН СТАНДАРТТАР

Мақалада педагогтердің құзыреттілігін мемлекеттік реттеу мәселесі қарастырылады. Осыған байланысты барлық педагогтер, әдіскерлерді аттестаттау бес жылда бір реттен сиретпей өткізілсе, ал білім беру ұйымдарының басшылары атқаратын лауазымына сәйкестігін растау үшін үш жылда бір рет аттестаттаудан өтеді. Сондай-ақ, біліктілік санатын көтеру үшін мерзімінен бұрын аттестаттау белгіленген талаптарға сәйкес өтуге болады. Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының басшыларын аттестаттау облыстың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың білім басқармалары, ауданның (облыстық маңызы бар қаланың) білім бөлімі, білім беру саласындағы уәкілетті орган деңгейінде жүргізіледі. Аттестаттаудың мақсаты олардың біліктілік талаптарына сәйкестігін анықтау болып табылады. Аттестаттау үдерісін қазіргі білім сапасын бағалау жүйелерімен қамтамасыз ету мақсатында, аттестаттаудың маңызды кезеңі ретінде техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагогтеріне арналған Педагогтердің білімін бағалау (бұдан әрі – ТЖКББ ПББ) енгізілді. Педагогтердің білімін бағалау білім беру саласындағы уәкілетті орган әзірлеген тест бойынша педагогтердің кәсіби құзыреттілік деңгейін айқындау мақсатында өткізілетін рәсім [1]. Бұл кезең жекелеген өңірлер деңгейінде ғана емес, бүкіл республика бойынша мониторингтік зерттеулер жүргізуге мүмкіндік береді. 2020 жылдан бастап Техникалық және кәсіптік білім беруді басқарудың педагогикалық білім беретін бөлімі (ТЖКББ ПББ) компьютерлік тестілеу түрінде өткізіледі, бұл педагогтардың білімін анағұрлым объективті және дәл бағалауға мүмкіндік береді. Халықаралық тәжірибемен салыстырғанда, компьютерлік тестілеу жүйесі білім беру сапасын арттыруға, педагогтар мен білім алушылардың нәтижелерін тиімді мониторингтеуге және білім беру процесін басқаруда жаңа мүмкіндіктер ашады. Тест жүйесі педагогтар мен білім алушылардың нақты білім деңгейін анықтауға, қателіктерді уақытында түзеуге және оқу үрдісін жеке тұлғаға бейімдеуге бағытталған.

Түйін сөздер: педагогтерді аттестациядан өткізу, біліктілік талаптары, Педагогтердің білімін бағалау.

Кіріспе

Соңғы жылдары Қазақстанда мемлекеттік реформалар білім беру қауымдастығын педагогтердің мәртебесін зерделеуге және жақсартуға ынталандырды. Жұмыс сапасын бақылау және жақсарту бойынша іс-шаралар ұйымдастыру, сондай-ақ кәсіби дамуға және өзін-өзі оқытуға ынталандыру арқылы Мемлекет педагогтерге әлеуметтік кепілдіктер береді. Педагогикалық қауымдастық бұл өзгерістерге белсенді түрде жауап беріп, өзінің тиімді дамуы мен өзін-өзі оқытуға ерекше назар аударуда. Қазақстан Республикасында 2020-2025 жылдарға арналған білім мен ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасы аясында педагогикалық мамандықтың беделін арттыру және педагогикалық білім беруді жаңғырту шаралары қолға алынды. Бағдарлама аясында 2020 жылдан бастап білім беру саласында техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаын жүзеге асыратын педагогтердің кәсіби құзыреттілігін бағалаудың жаңа жүйесі енгізілді. Бұл жүйе педагогтердің біліктілігін көтеру және олардың кәсіби дағдыларын жетілдіру мақсатында әзірленген. Мұндай аттестация педагогтердің білімін бағалау үшін арнайы әзірленген тест арқылы жүзеге асырылады [2]. Бұл рәсім Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27

қаңтардағы №83 бұйрығы негізінде анықталады, Сонымен қатар, 2024 жылғы 2 сәуірдегі №72 бұйрыққа сәйкес аталған құжатқа өзгерістер мен толықтырулар енгізіліп [1], Педагогтердің білімін бағалау жүйесі жетілдірілді. Білім беру жүйесінің цифрландыру процесін ескере отырып, аттестаттау жүйесінде де заманауи ақпараттық технологиялар мен әдістер қолданылуда. Бұл педагогтердің кәсіби деңгейін объективті түрде бағалауға және олардың үздіксіз даму жолында тиімді көмек көрсетуге мүмкіндік береді.

Халықаралық тәжірибе

Зерттеу педагогтердің кәсіби құзыреттілігін бағалаудың халықаралық тәжірибесін қарастыру Қазақстандағы білім беру жүйесін жетілдіру тұрғысынан өте маңызды және өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Әр түрлі мемлекеттерде педагогтердің кәсіби құзыреттілігін бағалау жүйелері әзірленіп, жүзеге асырылуда. Бұл жүйелердің әрқайсысы өз тиімділігімен ерекшеленеді және халықаралық тәжірибе Қазақстанға педагогикалық аттестациялау жүйесін жетілдіруге мүмкіндік береді. Әр елдің тәжірибесіне жеке тоқталатын болсақ, оларды талдау Қазақстанның білім беру жүйесіне енгізу үшін көптеген пайдалы тұжырымдар мен шешімдер ұсынуға мүмкіндік береді.

Сингапурдың педагогикалық білім беру жүйесі әлемде ерекше орын алады. Бұл елде педагог болу үшін үміткерлер өте қатаң іріктеуден өтеді. Университетке түспес бұрын олар тестілеуден және іріктеуден өтуі қажет. Сингапурдың Білім министрлігі педагогикалық білім берудің барлық кезеңін қатаң бақылайды. Студенттердің стипендиялары педагогтер жалақысының 60%-ын құрайды, бұл болашақ педагогтер үшін ерекше қолдау болып табылады. Сонымен қатар, педагогтер мемлекеттік қызметкерлер ретінде есептеледі. Бұл жүйе педагогтік мамандыққа тек ең үздік студенттерді тартуға мүмкіндік береді, өйткені мұндай шарттар жоғары бәсекелестікті тудырады. Сингапур білім беруге салынған инвестициялар көлемі бойынша әлемде көшбасшы болып табылады. Университетті бітіргеннен кейін педагогтерді бағалау үшін тіл және пән бойынша тестілеу жүргізіледі. Содан соң педагогикалық мансап үш бағыт бойынша дамиды: шебер-мұғалім, зерттеуші және басшы. Сингапурде педагогтердің біліктілігін арттыру Ұлттық білім беру институтында жүзеге асырылады, бұл институт педагогтердің жыл сайынғы тестілеуін ұйымдастырады. Олар 35 сағаттық бейіндік пән, 40 сағаттық оқыту әдістемесі және 25 сағаттық жалпы педагогика курстарынан өтуі тиіс. Мұндай үнемі білім алу және даму жүйесі педагогтердің кәсіби шеберлігін үнемі жетілдіруге мүмкіндік береді [3].

Америка Құрама Штаттарында педагогтердің кәсіби құзыреттілігін бағалау әр түрлі әдістер арқылы жүзеге асырылады. Бұл елде педагогтерге арналған ұлттық стандарттар әзірленіп, олар педагогтердің қызметін бағалау үшін қолданылады. Педагогтердің кәсіби дамуының әртүрлі деңгейлері белгіленген, олар жаңадан келген педагогтан бастап, тәжірибелі маман, жоғары білікті педагог және үздік педагог деңгейлеріне дейін жетеді. Педагогтер өздерінің кәсіби деңгейін бағалауға арналған арнайы тесттерден өтеді, олардың бірі - HLP (High-leverage practice test) тесті. Бұл тестті тапсыру барысында педагогтер виртуалды зертханаларда микро-сабақтар өткізіп, сабақ мазмұнын түсіндіріп, студенттердің ойлау қабілетін дамытуға бағытталған сұрақтар қояды. Бұл тест педагогтың білімін және сабақ өткізудегі шеберлігін анықтауға мүмкіндік береді [4].

Австралиядағы педагогтердің кәсіби құзыреттілігін бағалау жүйесі де ерекше орын алады. Австралияның білім беру саласында педагогтердің кәсіби стандарттары белсенді түрде әзірленіп, олардың сапалы оқытуға қатысты құзыреттіліктері анықталған. Бұл стандарттар педагогтің кәсіби мансабының әр кезеңінде не білуі және істей алуы керек екендігін айқындайды. Австралияда педагогтер «түлек» деңгейінде тіркеледі және олардың белгілі бір уақыт ішінде «сарапшы» деңгейіне жету үшін талаптар орындалуы керек. Бұл жүйе педагогтерді үздіксіз оқыту мен кәсіби өсуге ынталандырады. Педагогтер өз біліктілігін көтеру үшін арнайы курстардан өтіп, әр бес жыл сайын тіркеу мерзімін жаңартып отыруы қажет.

Оңтүстік Кореядағы педагогтердің кәсіби құзыреттілігін бағалау жүйесі мемлекеттік қызмет ретінде ұйымдастырылған. Оңтүстік Кореяда педагогтерді іріктеу үкімет тарапынан бақыланады. Педагогтерді жұмысқа қабылдау үшін арнайы тестілеу жүргізіледі, ол жалпы педагогика, арнайы пәндер мен оқыту әдістемесін қамтиды. Бұл тесті сәтті тапсырған педагогтер жыл сайын қысқа мерзімді курстардан өтеді. Сондай-ақ, «Ұстаз-шебер» жобасы іске асырылып, үздік педагогтерді оқыту мен олардың педагогикалық қызметін бағалау жүйесі де осы жүйе арқылы жүзеге асады. Бұл жоба болашақ педагогтерге қолдау көрсетіп, тәжірибелі мамандардан білім алуға мүмкіндік береді [5].

Жапониядағы педагогтерді бағалау жүйесі де ерекше құрылымға ие. Жапонияда педагогтерді тестілеу процесі екі кезеңнен тұрады: педагогикалық білім мен пән бойынша тестілеу. Бұл тестілеу жүйесі педагогтердің кәсіби білімдері мен дағдыларын ашуға мүмкіндік береді. Бірінші кезеңде теориялық білім, заманауи оқыту әдістері мен топтық сұхбаттар бағаланады. Екінші кезеңде пән бойынша білімдер мен практикалық тапсырмалар тексеріледі, оған микро-сабақтар мен IQ тесті де кіреді. Бұл жүйе педагогтердің жасырын білімдері мен дағдыларын анықтауға мүмкіндік беретін ерекше құрал болып табылады.

Англияда да педагогтердің кәсіби құзыреттілігін бағалау жүйесі белгілі бір тестілеу форматымен жүзеге асады. Бұл жүйе Қазақстандағы жаңа форматтағы педагогтердің білімін бағалау жүйесіне ұқсас келеді. Англиядағы жүйе үш бөліктен тұрады: оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық және пәндік сауаттылық. Педагогтер тестілеуден өтіп, зертханалық сабақтар өткізіп, сертификат алады. Олар бір жылдық тағылымдамадан өткеннен кейін ғана жұмысқа қабылданады, әрі жыл сайын біліктілікті арттыру курстарынан өтеді. Бұл жүйе педагогтердің үздіксіз дамуында маңызды рөл атқарады.

Халықаралық тәжірибені зерттеу Қазақстанның педагогтерін аттестациялау және педагогикалық мамандық түлектерін сертификаттау жүйесін жетілдіру үшін үлкен маңызға ие. Сингапур, Америка Құрама Штаттары, Австралия, Оңтүстік Корея, Жапония және Англияның педагогтерді бағалау саласындағы тәжірибелері Қазақстандағы педагогикалық қызметті жетілдіру үшін елеулі үлес қосады. Әрбір елдің педагогикалық бағалау жүйесі өз ерекшеліктерімен бай және олар Қазақстанның білім беру жүйесінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді [6].

Педагогтердің білімін бағалау

Педагогтердің білімін бағалау жүйесі: терең талдау мен болашақ бағыттары

Педагогтердің кәсіби құзыреттілігін сапалы және объективті түрде бағалау – білім беру сапасын арттырудағы маңызды қадамдардың бірі. Қазақстанда педагогтердің білімін бағалаудың электрондық форматы енгізілді, бұл педагогтерге өздеріне ыңғайлы уақытта тестілеуден өтуге мүмкіндік береді. Бұл жүйе педагогтердің кәсіби дамуында маңызды рөл атқарып, олардың біліктілігін арттыруға, жаңашыл әдістерді меңгеруге және оқу процесінде тиімді жұмыс істеуге жағдай жасайды [7].

Аттестаттау және оның мақсаттары

Аттестаттау процесі педагогтердің кәсіби құзыреттілігін анықтап, оларды белгіленген санаттарға сәйкестігін тексеру үшін маңызды құрал болып табылады. Бұл үдеріс педагогтердің оқу сапасын арттыру мақсатында олардың білімі мен дағдыларын жүйелі түрде бағалауға бағытталған. Аттестаттау кезінде педагогтердің пәндік білімі мен педагогикалық әдістемелері анықталады. Сонымен қатар, аттестаттау педагогтердің шығармашылық бастамаларын дамытуға, олардың мәртебесін көтеруге және еңбек ақысына қосымша ынталандыру шараларын енгізуге ықпал етеді.

Аттестаттау үрдісі педагогтердің кәсіби құзыреттілігін тексеру үшін әртүрлі тесттер мен бағалау тәсілдерін қамтиды. Бұл жүйе педагогтердің білімін бағалау үшін педагогикалық психология мен педагогика негіздерін меңгеру деңгейін де ескереді, әрі педагогтің психологиялық тұрақтылығын, стресс жағдайларында жұмыс істеу қабілетін де бағалауды қамтиды. Жоғары санатқа көтерілу үшін педагогтердің білім деңгейі тек теориялық емес, практикалық тұрғыдан да көрсетілуі керек.

Компьютерлік тестілеудің маңызы

Педагогтердің білімін бағалаудың маңызды элементі ретінде компьютерлік тестілеу өз тиімділігін көрсетті. Бұл процесс педагогтердің кәсіби құзыреттілігін бағалауда заманауи технологияларды қолдануды білдіреді. Компьютерлік тестілеу педагогтердің білімін әділ әрі объективті бағалауға мүмкіндік береді, себебі автоматтандырылған жүйе бағалау барысында адами қателіктерді болдырмауға көмектеседі. Тестілеу нәтижелері педагогтердің пәндік білімдерін ғана емес, олардың оқыту әдістемелерін де бағалауға мүмкіндік береді. Тесттер негізінен пәндік білім мен оқыту әдістемесі бойынша құрылып, педагогтердің әртүрлі деңгейдегі санаттары үшін арнайы тапсырмаларды қамтиды.

2020 жылы енгізілген педагогтерді бағалау жүйесі, ең алдымен, педагогтерге өз білімін бағалауды жеңілдетіп, уақыттарын тиімді пайдалануға мүмкіндік берді. Әр педагог аттестациядан өтуге өз уақытын еркін таңдай отырып, өзінің білімін үнемі жақсартып отырады. Сонымен қатар, электронды жүйе арқылы педагогтерге кері байланыс беріліп, олардың даму бағытын анықтауға болады.

2025 жылдан бастап, педагогтерге тек пәндік білімі бойынша тестілеу ұсынылады, оның ішінде 50 тапсырма пәндік білімге қатысты болады. Бұл жаңашылдық педагогтердің уақытын үнемдеуге мүмкіндік беріп қана қоймай, олардың нақты пән бойынша білімін тереңдетуге жағдай жасайды. Мұндай өзгеріс педагогтердің білімін бағалауда практикалық және теориялық білім арасындағы тепе-теңдікті сақтауға мүмкіндік береді, себебі тек пәндік білімнің көтерілуі мен бекітілуі маңызды (кесте 1).

Кесте 1 - 2025 жылға арналған ПББ балдарын бөлу [2]

Санаттар	Блок	Пән бойынша балдар	Біліктілік тестінен өту үшін (%)	Біліктілік тестінен өту үшін (%)
Педагог	Пәндік білім	50	50%	25
Педагог-модератор		50	60%	30
Педагог-сарапшы		50	70%	35
Педагог-зерттеуші		50	80%	40
Педагог-шебер		50	90%	45

Сондай-ақ, педагогтердің әр санаты үшін білімді бағалаудың шекті деңгейлері белгіленген. Мысалы, педагогтар үшін 50% талап етіледі, ал жоғары санаттағы педагог-модератор, педагог-сарапшы, педагог-зерттеуші және педагог-шеберлер үшін бұл көрсеткіш жоғарылайды. Бұл педагогтердің білім деңгейіне қойылатын талаптарды нақтылай отырып, олардың кәсіби дамуындағы маңызды факторларды айқындайды. Әрбір педагог үшін білім деңгейін үнемі арттыру және жаңғырту мүмкіндігі беріледі [7].

Аттестаттау процесінде жоғары санаттағы педагогтерге қойылатын талаптар күрделене түседі. Мысалы, педагог-зерттеушілер мен педагог-шеберлерден пәндік білім бойынша жоғары нәтижелер талап етіледі. Бұл санаттағы педагогтер оқу үдерісін тек жүргізіп қана қоймай, зерттеулер жүргізіп, білім беру саласында жаңашыл әдістерді енгізу және дамытуға міндетті. Бұл талаптар педагогтердің шығармашылық және ғылыми-зерттеу жұмыстарының деңгейін көтеруге бағытталған.

Педагог-шеберлер мен педагог-зерттеушілерге қойылатын талаптар әсіресе олардың оқу процесіне инновациялық технологиялар мен әдістемелерді енгізуімен тығыз байланысты. Сонымен қатар, олар өз білімдерін үнемі жетілдіріп, жаңа әдіс-тәсілдерді өз тәжірибелерінде қолдануға міндетті.

Аттестация барысында педагогтердің психология және педагогика негіздерін меңгеру деңгейі де маңызды рөл атқарады. Бұл бөлім педагогтардың оқушылармен қарым-қатынасын жақсарту, олардың психологиялық жағдайына бейімделу, түрлі қиындықтарды жеңу қабілетін арттыру мақсатында енгізілген. Педагогтердің психологиялық тұрғыдан тұрақты болуы және педагогика саласындағы білімдері жоғары деңгейде болуы оқу процесінің тиімділігі мен сапасына тікелей әсер етеді.

Жоғары санаттағы педагогтерге қойылатын талаптардың күрделенуі олардың кәсіби дамуындағы елеулі кезең болып табылады. Бұл педагогтердің тек білімін ғана емес, сонымен қатар олардың педагогикалық әдіснамасын, оқушылармен жұмыс істеу тәсілдерін де үздіксіз жетілдіріп отыруына мүмкіндік береді.

Педагогтердің білімін бағалау жүйесі білім беру сапасын арттырудың маңызды құралы болып табылады. Қазіргі уақытта енгізілген жаңа форматтар мен тестілеу жүйелері педагогтердің кәсіби деңгейін нақты әрі тиімді бағалауға мүмкіндік беріп, олардың уақытын үнемдеуге жағдай жасайды. Тестілеу нәтижелері педагогтердің біліктілігін үздіксіз арттыруға ықпал етеді, ал жоғары санаттағы педагогтерге қойылатын талаптар олардың кәсіби құзыреттілігін нығайтуға, шығармашылық тұрғыда жұмыс істеуге және жаңа білім беру әдістерін енгізуге бағытталған.

Педагогтердің білімін бағалау жүйесі Қазақстанның білім беру жүйесінде кәсіби білімнің сапасын арттыруға бағытталған маңызды қадам болып табылады [8].

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу нәтижелері ТЖКББ ПББ жүйесінің педагогтердің кәсіби біліктілігін арттырудағы және олардың дамуына ықпал етудегі маңызын көрсетеді. Бұл жүйе педагогтерге тек теориялық білім емес, сонымен қатар олардың педагогикалық әдістемелерін дамытуға бағытталған практикалық дағдыларды меңгеруге мүмкіндік берді. Оқу процесінде педагогтер жаңа білім беру әдістерін меңгеруге, цифрлық сауаттылықты арттыруға, инновациялық технологияларды қолдануға бағытталған түрлі тренингтер мен курстарға қатысуды маңызды деп бағалады. Бұл әрекеттер педагогтердің тек білімін емес, сонымен қатар олардың оқыту әдістемелерін жетілдіруге де ықпал етті.

Педагогтердің кәсіби дамуына әсер ететін ішкі және сыртқы факторларды зерттеу барысында жүйенің мәнін терең түсіну мүмкін болды. Зерттеу көрсеткендей, ең басты ықпал ететін факторлар педагогтердің оқу процесінде алған білімдері мен жеке кәсіби мотивациясы болды. Сонымен қатар, жұмыстың сыртқы факторлары ретінде білім беру саласындағы мемлекеттік қолдау, инфрақұрылымның дамуы және цифрлық құралдарды пайдалану деңгейі айқындалды. Осы факторлардың барлығы педагогтердің кәсіби шеберлігін жетілдіруге және жүйеге қатысу процесінің тиімділігін арттыруға септігін тигізді [10].

Зерттеу барысында педагогтердің білім беру тәжірибесін жақсарту үшін арнайы курстар мен тренингтердің маңызы ерекше атап өтілді. Мұндай курстар педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттырып қана қоймай, олардың әдістемелік дағдыларын, технологияларды қолдану мүмкіндіктерін және оқу үдерісіндегі тиімділігін арттырады. Сонымен бірге, зерттеу қатысушылардың педагогикалық шеберліктерін дамыту үшін кәсіби даму жоспарларын жасау қажеттілігін және олардың тиімділігін көрсетеді. Кәсіби даму жоспары әрбір педагогтің жеке қажеттіліктері мен даму мақсаттарына негізделіп құрылуы тиіс, бұл педагогтердің оқу барысында көрсетуі тиіс нәтижелер мен жеке мақсаттарды айқындауға көмектеседі.

Зерттеу нәтижелері педагогтердің ТжКББ ПББ жүйесіне қатысу арқылы кәсіби өсуін ынталандыратын бірнеше маңызды аспектілерді көрсетті. Педагогтер өздерінің кәсіби дағдыларын бағалауға, жаңа әдістемелерді енгізуге және тәжірибе алмасуға деген қызығушылықтарының артқанын байқадық. ТжКББ ПББ жүйесіне қатысу олардың педагогикалық әдістемелерді қолдану мен бағалау процесіндегі көзқарастарын кеңейтті. Әрбір педагог өз жұмысында жаңа тәсілдер мен әдіс-тәсілдерді қолданып, тәжірибе жинақтады, бұл өз кезегінде олардың кәсіби біліктілігін арттыруға ықпал етті.

Жеке дамуды жоспарлау және кері байланыс. Зерттеу барысында ТжКББ ПББ жүйесінің басты артықшылығы – педагогтерге өздерінің кәсіби дамуына бағытталған нақты кері байланыс алу мүмкіндігі екендігі анықталды. Мұндай кері байланыс педагогтердің өздерінің даму жолын тиімді жоспарлауына, нәтижелерді бағалауға және қажетті шараларды қабылдауға мүмкіндік береді. Педагогтерге осы жүйе аясында өздерінің кәсіби шеберлігін арттыру үшін жеке кеңестер мен ұсыныстар беріліп, болашақта білім беру сапасын арттыруға бағытталған жұмыстарын одан әрі жақсартуға көмектесті.

Қорытындылай келе, зерттеу ТжКББ ПББ жүйесінің педагогтердің кәсіби деңгейін арттырудағы маңыздылығын дәлелдеді. Педагогтерге арналған тренингтер, курстар, кәсіби даму жоспарлары мен тиімді кері байланыс педагогтардың жұмысын жақсартуға және олардың кәсіби дағдыларын дамытуға септігін тигізді. Педагогтердің білім беру сапасын арттыруға бағытталған үздіксіз кәсіби даму процесі Қазақстанның білім беру жүйесінің жаңғыруына және тиімділігіне оң әсер етеді.

Нәтижелер мен талқылау

ТжКББ ПББ жүйесін енгізу процесінің талдау нәтижелері педагогтердің кәсіби біліктілігін арттырудағы компьютерлік тестілеудің маңызды рөлін айқындады. Бұл жүйе педагогтерге өз білім деңгейлерін объективті бағалауға мүмкіндік береді, әрі білім беру сапасын бақылауды жеңілдетеді. Компьютерлік тестілеудің негізгі артықшылықтарының бірі – автоматты түрде бағалау мүмкіндігі. Бұл өз кезегінде адами қателіктерді болдырмауға және бағалау процесінің ашықтығын қамтамасыз етуге көмектеседі. Сонымен қатар, тестілеу нәтижелері педагогтердің білім деңгейін жан-жақты, нақты және уақытылы анықтауға мүмкіндік беріп, олардың кәсіби дамуын бақылауды оңтайландырады.

Тестілеу нәтижелері педагогтердің кәсіби дамуына бағытталған нақты шаралар қабылдауға негіз болады. Біліктілікті арттыру бағдарламалары мен оқу жоспарлары осы деректер негізінде түзетілуі мүмкін. Педагогтерге арналған оқу бағдарламалары мен курстар, олардың қажеттіліктерін ескере отырып, жеке дағдыларын жетілдіруге арналған арнайы бағыттар бойынша әзірленеді. Бұл ретте, тестілеу нәтижелері оқу процесінің тиімділігін бағалауға, мұғалімдердің практикалық дағдыларын қалыптастыруға және жаңа әдістемелерді енгізуге бағытталған жаңа стратегияларды әзірлеуге мүмкіндік береді. Тестілеудің жүйелі әрі жан-жақты болуы оның оқу жоспарлары мен курстардың мазмұнын жаңартудағы маңызды құрал екенін көрсетеді.

ТЖКББ ПББ жүйесі тек педагогтердің теориялық білімін ғана емес, сонымен қатар олардың практикалық дағдыларын да бағалауға мүмкіндік береді. Бұл жүйе білім беру сапасын арттырудың кешенді тәсілін ұсынады. Практикалық дағдыларды бағалау педагогтердің тек теориялық білімдерін ғана емес, күнделікті сабақ жүргізу кезінде қолданылатын дағдыларын дамытуға бағытталған қажеттіліктерді ескереді. Мұның бәрі педагогтардың кәсіби құзыреттілігін көтеруге мүмкіндік беріп, білім беру үдерісін әрі қарай жетілдіруге бағытталған маңызды құрал болып табылады.

Статистикалық деректер көрсеткендей, педагогтер арасында аттестациядан өту және кәсіби деңгейін растаудың маңызы туралы түсінік айтарлықтай өзгерді. Мұндай жүйе педагогтердің үздіксіз білім алуына, өз кәсіби құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етеді. Тестілеу нәтижелері мен аттестация үдерістері білім беру саласындағы кәсіби стандарттар мен талаптардың күшеюіне байланысты педагогтерді заманауи әдістер мен құралдарды қолдануға ынталандырады. Білім беру жүйесінің жаңаруымен бірге педагогтер өз білімдерін жаңартып, жаңа технологиялар мен әдістемелерді меңгеруге ұмтылады. Бұл үрдіс педагогтердің үздіксіз білім алу қажеттілігін туындатып, олардың кәсіби деңгейін үнемі жетілдіріп отыруға жағдай жасайды.

Сонымен қатар, білім беру саласындағы цифрлық технологиялардың дамуы мен қолжетімділігінің артуы педагогтердің жаңа білім беру әдістерін меңгеруге, өзін-өзі жетілдіруге және заманауи құралдарды тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Цифрлық сауаттылықтың артуы, онлайн оқыту мен цифрлық ресурстарды қолдану педагогтердің жұмыс тиімділігін арттырып, білім бағалау процесіне қызығушылығын оятады. Осылайша, педагогтердің білімін үздіксіз жаңарту, жаңа технологиялармен танысу және оларды оқу процесінде тиімді қолдану қажеттілігі туындайды. Білім беру жүйесінің цифрландыруы мұғалімдердің өз жұмыстарын оңтайлы әрі тиімді атқаруына мүмкіндік береді.

2024 жылы педагогтердің білімін бағалауға қатысушылар санының елеулі артуы олардың кәсіби өсуге деген ұмтылысын, сондай-ақ педагогтерді аттестаттау мен біліктілікті арттыру процесіне деген жоғары қызығушылығын көрсетеді. Бұл үрдіс педагогтердің үздіксіз дамуға деген талпынысының айқын дәлелі. Біліктілікті арттыру жүйесінің тиімділігі педагогтердің кәсіби даму жолдарын нақтылай отырып, оларға тиімді білім беру құралдарын ұсынуға мүмкіндік береді. Тестілеу нәтижелері мен аттестацияның жақсаруы педагогтердің өз білім деңгейлерін үнемі тексеріп отыруына, кәсіби дағдыларын дамытуына және шығармашылық тұрғыда жұмыс істеуіне жағдай жасайды.

Сурет 1 – ПББ ТЖКББ-ға қатысушылар статистикасы

Ескерту: статистикалық деректер бойынша автормен жасалған (ҰТО, 2024)

ТЖКББ ПББ жүйесінің жетілдірілуі педагогтердің кәсіби деңгейін арттыруға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде еңбек нарығында сұранысқа ие мамандарды даярлау процесін оңтайландырады. Алдағы уақытта бұл жүйені одан әрі дамыту педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыруға, білім беру сапасын көтеруге және еліміздің білім беру жүйесін халықаралық деңгейге жақындатуға ықпал етеді. Сонымен қатар, педагогтер мен білім беру ұйымдарының жүйелі түрде өзара қарым-қатынасын нығайту, халықаралық тәжірибені енгізу, заманауи білім беру технологияларын қолдану арқылы ТЖКББ ПББ жүйесінің тиімділігі артатын болады. Қазіргі кезде мұғалімдерге арналған курстар мен тренингтердің санын көбейтіп, әрбір педагогтің жеке даму жоспары мен оқу бағдарламаларын нақтылауға мүмкіндік беру – бұл жүйені жетілдірудің негізгі бағыттары болып табылады [12].

ТЖКББ ПББ жүйесі педагогтердің кәсіби дамуына үлкен үлес қосып, білім беру сапасын арттырудың негізін қалауда. Бұл жүйе білім беру процесін ашық, тиімді және кәсіби деңгейде жүзеге асыруға ықпал етеді, педагогтерді үздіксіз білім алу мен кәсіби дамуға ынталандырады. Жүйенің жетілдірілуі педагогтердің білім беру сапасын арттыруға бағытталған жаңа мүмкіндіктерді ашады, бұл өз кезегінде еліміздің білім беру жүйесінің сапасын әлемдік деңгейде жақсартуға ықпал етеді.

Қорытынды

Қазақстанда техникалық және кәсіптік білім беру (ТЖКББ) жүйесін дамыту мен жаңғырту мақсатында жасалып жатқан қадамдар білім беру сапасын арттыруда маңызды рөл атқаруда. Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаевтың 2025 жылды жұмысшы мамандықтар жылы деп жариялауы осы салаға ерекше көңіл бөлінетінін көрсетеді. Бұл шешім Қазақстанның еңбек нарығында сұранысқа ие мамандарды даярлау процесін тиімді етуге бағытталған. Сонымен қатар, жұмысшы мамандықтарын дамытуға қатысты қолға алынған бастамалар жастар арасында кәсіби білім беру мен жұмысшы мамандықтарының беделін арттыруға ықпал етеді.

Үкімет жұмысшы мамандықтарының жылы аясында республикалық жоспар қабылдап, кәсіптік-техникалық білім беруді трансформациялау үшін Жол картасын бекітті. Бұл шаралар техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінің заманауи талаптарға сәйкес жаңаруын қамтамасыз етеді. 2025-2027 жылдар аралығында жүзеге асырылатын Жол картасы бойынша, педагогтер мен білім беру ұйымдары арасында ынтымақтастықты нығайту және халықаралық тәжірибені енгізу міндеті қойылған. Бұл жоспардың жүзеге асырылуы еліміздің білім беру жүйесін халықаралық деңгейде бәсекеге қабілетті етуге мүмкіндік береді [13].

Педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттыру мен беделін көтеру үшін тиімді білім беру жағдайларын жасау маңызды. Бұл үшін, ең алдымен, педагогтерге арналған қосымша курстар мен тренингтер ұйымдастыру қажет. Қазіргі уақытта білім беру саласында ақпараттық технологияларды пайдалану өте маңызды, сондықтан компьютерлік жүйелер мен цифрлық құралдарды қолдану бойынша арнайы оқу бағдарламаларын енгізу ұсынылады. Оқу процесінде цифрлық технологияларды пайдалану педагогтардың оқу-әдістемелік жұмысының тиімділігін арттырады, білім беру процесінің жаңаруын қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, педагогтердің психологиялық тұрақтылығын арттыру үшін стрессті басқару бойынша әдістемелік материалдар мен тренингтер өткізу де маңызды. Мұндай шаралар педагогтардың кәсіби қызметінде қиындықтарды жеңуіне және шығармашылық тұрғыдан дамуына көмектеседі.

ТЖКББ педагогтерінің біліктілігін көтеру мақсатында шетелдердің тәжірибесін зерттеу және олармен өзара тәжірибе алмасу өте пайдалы болар еді. Қазақстанда шетелдік білім беру жүйелерінің үздік тәжірибелерін енгізу арқылы кәсіби білім беру сапасын арттыруға және оны еңбек нарығының сұраныстарына сәйкестендіруге мүмкіндік береді. Әсіресе, Германия мен Жапонияның техникалық білім беру саласындағы тәжірибесі білім сапасын арттыруға

үлес қосуы мүмкін. Сонымен қатар, халықаралық ынтымақтастық шеңберінде педагогтердің білімдерін жетілдіру үшін халықаралық сертификаттау жүйелері мен арнайы курстарды енгізу ұсынылады [14].

Қорытындылай келе, ТЖКББ педагогикалық білім беру жүйесінің тиімділігі өзінің құзыреттілік жүйесін мемлекеттік реттеуді қамтамасыз ету арқылы көрінеді. Бұл жүйе тек педагогтердің кәсіби деңгейін көтеру ғана емес, сонымен бірге еліміздегі жұмысшы мамандықтар санының арттыруына да ықпал етеді. ТЖКББ жүйесінің жетілдірілуі мен заманауи білім беру талаптарына сәйкестігі Қазақстанның білім беру жүйесіндегі маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Сондықтан, білім беру саласында тұрақты жаңғырту мен жетілдіру жұмыстарының аясында аталған ұсыныстарды іске асыру еліміздегі техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін одан әрі дамытуды қамтамасыз етеді [15].

Бұл шаралар білім беру сапасының артуына, педагогтердің кәсіби деңгейінің көтерілуіне, және еліміздің еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандардың санын арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы № 83 бұйрығы «Педагогтерді аттестаттау ережелері мен шарттарын бекіту туралы» (Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2024 жылғы 2 сәуірдегі № 72 бұйрығымен өзгерістер мен толықтырулар енгізілді). – <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013317>
2. Об утверждении квалификационных требований к педагогическим должностям. – 2024. – <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/article/details?id=20392&lang=ru>
3. Алищев Т. Б., Гильмутдинов А. Х. Опыт Сингапура: создание образовательной системы мирового уровня // Вопросы образования. – 2010. – № 4. – С. 240-245.
4. High-Leverage Practices in Special Education. – 2017. – <https://cedar.education.ufl.edu/wp-content/uploads/2017/07/CEC-HLP-Web.pdf>
5. Cha J., Kim J., Na J., Song J. Secondary school science teacher education and quality control in Korea based on the teacher qualifications and the teacher employment test in Korea // Asia-Pacific Science Education. – 2019. – Vol. 5, No. 1. – <https://doi.org/10.1186/s41029-019-0040-0>
6. Сурудина Е. А. Современные концепции: Образования за рубежом : учебное пособие. – М. : МПГУ, 2017. – 148 с.
7. Формат НКТ для технического и профессионального образования. Национальный центр тестирования. – <https://testcenter.kz/ru/pedagogam/nkt/nkt-v-tekhnicheskoy-i-professionalnoy-obrazovaniy/format-nkt-tipo/>
8. Кунадбаев А. К. Жаңа білім беру жүйесі: Қазақстандағы кәсіптік білім беру. – Алматы : Қазақ университеті, 2019. – 186 б.
9. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі ҮІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. – <https://engime.org/kazastan-respublikasi-bilim-jene-filim-ministrli-i-altinsarin/>
10. The Complete Guide to Skills Testing // Vervoe. – 2024. – <https://vervoe.com/skill-testing/>
11. О статусе педагога : Закон Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 293-VI ЗРК. – <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>
12. Сағындықов С. Білім беру жүйесін реформалау: Қазақстанның кәсіптік білім беру саясаты. – Алматы : Қазақ университеті, 2017. – 210 б.
13. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. Қазақстандағы кәсіптік білім беруді дамыту стратегиясы 2021-2030 жылдарға арналған. – Астана, 2021.
14. Мұхамеджанова Р. М., Бекенова Д. Н. Кәсіптік және техникалық білім жүйесіндегі инновациялар және олардың енгізілу тәжірибесі. – Астана : Евразиялық зерттеу орталығы, 2018. – 145 б.
15. Әлиев А. С., Жұмабаев Т. Н. Кәсіптік және техникалық білім беру жүйесіндегі өзгерістер: Қазақстан тәжірибесі. – Алматы : Қазақ университеті, 2020. – 198 б.

Т.С. Ерсултанова, Ш.Ш. Альшурина

ОЦЕНКА ЗНАНИЙ ПЕДАГОГОВ В СИСТЕМЕ ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАЗАХСТАНА: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И СТАНДАРТЫ

В статье рассматриваются вопросы государственного регулирования компетенций педагогов. В связи с этим аттестация всех педагогов и методистов проводится не реже одного раза в пять лет, а руководители образовательных организаций проходят аттестацию для подтверждения соответствия занимаемой должности раз в три года. Также предусмотрена возможность досрочной аттестации для повышения квалификационной категории при соблюдении установленных требований. Аттестация руководителей образовательных организаций технического и профессионального образования, а также послесреднего образования проводится на уровне управления образованием области, города республиканского значения или столицы, отдела образования района (города областного подчинения) или уполномоченного органа в сфере образования. Цель аттестации – определить их соответствие квалификационным требованиям. С целью обеспечения процесса аттестации современными системами оценки качества образования в качестве важного этапа аттестации введена Оценка знаний педагогов (далее – ТиПО ОЗП) для педагогов организаций технического и профессионального, послесреднего образования. Оценка знаний педагогов – процедура, проводимая в целях определения уровня профессиональной компетентности педагога, по тестам, разработанным уполномоченным органом в области образования [1]. Этот этап позволяет проводить мониторинговые исследования как на уровне отдельных регионов, так и по всей республике. С 2020 года ТиПО ОЗП проводится в формате компьютерного тестирования, что позволяет более объективно и точно оценивать знания педагогов. Сравнительно с международным опытом, система компьютерного тестирования способствует повышению качества образования, эффективному мониторингу результатов педагогов и обучающихся, а также открывает новые возможности для управления образовательным процессом. Тестовая система направлена на определение реального уровня знаний педагогов и обучающихся, своевременное исправление ошибок и адаптацию учебного процесса под индивидуальные потребности.

Ключевые слова: Проведение аттестации педагогов, квалификационные требования, Оценка знаний педагогов.

T. Ersultanova, Sh. Alshurina

ASSESSMENT OF TEACHERS' KNOWLEDGE IN THE TECHNICAL EDUCATION SYSTEM OF KAZAKHSTAN: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND STANDARDS

The article addresses issues of state regulation of teachers' competencies. In this regard, the certification of all teachers and methodologists is conducted at least once every five years, while the heads of educational institutions undergo certification to confirm their compliance with the position held every three years. There is also the possibility of early certification for raising the qualification category, provided that the established requirements are met. Certification of heads of educational institutions in secondary, technical, vocational, and post-secondary education is carried out at the level of the education departments of regions, cities of republican significance or the capital, district (city of regional significance) education departments, or the authorized body in the field of education. The purpose of certification is to determine their compliance with qualification requirements. To enhance the certification process with modern systems for assessing education quality, Teachers' Knowledge Assessment (hereinafter referred to as TVET TKA) has been introduced as a significant stage of certification for educators in technical and vocational, as well as post-secondary education institutions. This stage enables monitoring studies not only at the regional level but also nationwide [1]. Since 2020, TVET TKA has been conducted in the format of computer-based testing, allowing for a more objective and precise assessment of teachers' knowledge. Compared to international experience, the computer-based testing system contributes to improving the quality of education, effectively monitoring the results of educators and learners, and opens up new opportunities for managing the

educational process. The testing system is aimed at determining the actual level of knowledge of educators and learners, correcting mistakes in a timely manner, and adapting the learning process to individual needs.

Keywords: Teachers' certification process, qualification requirements, assessment of teachers' knowledge.

References

1. Kazakhstan Respublikasy Bilim zhane gylym ministrinin 2016 zhylygy 27 kantardagy № 83 buyrygy "Pedagogterdi attestattau erezheleri men sharttaryn bekitu turaly" [Order of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan dated January 27, 2016, No. 83 "On approval of rules and conditions for certification of educators"]. (2016). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013317>
2. Ob utverzhdenii kvalifikatsionnykh trebovaniy k pedagogicheskim dolzhnostyam [On approval of qualification requirements for teaching positions]. (2024). <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/article/details?id=20392&lang=ru>
3. Alishchev, T. B., & Gilmutdinov, A. Kh. (2010). Opyt Singapura: sozdanie obrazovatel'noy sistemy mirovogo urovnya [Singapore's experience: creating a world-class educational system]. *Voprosy obrazovaniya* [Educational Studies], (4), 240-245.
4. High-Leverage Practices in Special Education. (2017). CEEDAR Center. <https://ceedar.education.ufl.edu/wp-content/uploads/2017/07/CEC-HLP-Web.pdf>
5. Cha, J., Kim, J., Na, J., & Song, J. (2019). Secondary school science teacher education and quality control in Korea. *Asia-Pacific Science Education*, 5(1). <https://doi.org/10.1186/s41029-019-0040-0>
6. Surudina, E. A. (2017). *Sovremennye kontseptsii: Obrazovaniya za rubezhom* [Modern concepts: Education abroad]. MPGU.
7. Format NKT dlya tekhnicheskogo i professional'nogo obrazovaniya. Natsional'nyy tsentr testirovaniya [NCT format for technical and professional education. National Testing Center]. (n.d.). <https://testcenter.kz/ru/pedagogam/nkt/nkt-v-tekhnicheskoy-i-professionalnoy-obrazovaniy-format-nkt-tipo/>
8. Kunadbaev, A. K. (2019). *Zhana bilim beru zhuyesi: Kazakhstandagy kasiptik bilim beru* [New education system: Vocational education in Kazakhstan]. Kazakh universiteti.
9. Kazakhstan Respublikasy Bilim zhane gylym ministriligi Y. Altynsarin atyndagy Ultyk bilim akademiyasy [Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, Y. Altynsarin National Academy of Education]. (n.d.). <https://engime.org/kazastan-respublikasi-bilim-jene-filim-ministriligi-i-altynsarin/>
10. The Complete Guide to Skills Testing. (2024). Vervoe. <https://vervoe.com/skill-testing/>
11. O statuse pedagoga: Zakon Respubliki Kazakhstan ot 27 dekabrya 2019 goda № 293-VI ZRK [On the status of a teacher: Law of the Republic of Kazakhstan dated December 27, 2019, No. 293-VI ZRK]. (2019). <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>
12. Sagyndykov, S. (2017). *Bilim beru zhuyesin reformalau: Kazakhstannyn kasiptik bilim beru sayasaty* [Reforming the education system: Kazakhstan vocational education policy]. Kazakh universiteti.
13. Kazakhstan Respublikasynyn Bilim zhane gylym ministriligi. *Kazakhstandagy kasiptik bilim berudi damytu strategiyasy 2021-2030 zhyldarga arналган* [Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. Strategy for the development of vocational education in Kazakhstan for 2021-2030]. (2021).
14. Mukhamedzhanova, R. M., & Bekenova, D. N. (2018). *Kasiptik zhane tekhnikalyyk bilim zhuyesindegi innovatsiyalar zhane olardyn engizilui tazhiribesi* [Innovations in the system of vocational and technical education and their implementation experience]. Eurasian Research Center.
15. Aliev, A. S., & Zhumabaev, T. N. (2020). *Kasiptik zhane tekhnikalyyk bilim beru zhuyesindegi ozgerister: Kazakhstan tazhiribesi* [Changes in the vocational and technical education system: Kazakhstan experience]. Kazakh universiteti.

Авторлар туралы мәлімет:

Ерсултанова Турсынкуль Серикбаевна (автор-корреспондент) - Педагогика ғылымдарының магистрі, ҚР ҒЖБМ «Ұлттық тестілеу орталығы» ШЖҚ РМК, басқарма басшысы, Астана, Қазақстан, e-mail: tursynkul-07@mail.ru.

Альшурина Шынар Шименбаевна – ҚР ҒЖБМ «Ұлттық тестілеу орталығы» ШЖҚ РМК, бас сарапшы, Астана, Қазақстан, e-mail: shinara.a@mail.ru.

Сведения об авторах:

Ерсултанова Турсынкуль Серикбаевна (автор-корреспондент) – Магистр педагогических наук, РГП на ПХВ «Национальный центр тестирования» МНВО РК, руководитель управления, Астана, Казахстан, e-mail: tursynkul-07@mail.ru.

Альшурина Шынар Шименбаевна – РГП на ПХВ «Национальный центр тестирования» МНВО РК, главный эксперт, Астана, Казахстан, e-mail: shinara.a@mail.ru.

Information about authors:

Ersultanova Tursynkul Serikbaevna (corresponding author) – Master of Pedagogical Sciences, Republican State Enterprise on the Right of Economic Management «National Testing Center» of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department, Astana, Kazakhstan, e-mail: tursynkul-07@mail.ru.

Alshurina Shynar Shimenbaevna – Republican State Enterprise on the Right of Economic Management «National Testing Center» of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, Chief expert, Astana, Kazakhstan, e-mail: shinara.a@mail.ru.